

تربیت زیبایی شناختی و هنری

مدیران هنرمند، مدیران زیباییین
بخش ششم

۳۳

این

راهکار را هم
به یاد بسپارید...

• دکتر مرتضی مجدفر

کلیدواژه‌ها: تربیت زیبایی شناختی، تربیت عملی، کتاب، کتاب‌خوانی، کتابخانه مدرسه، تربیت هنری

در این سلسله مطالب نکاتی از نگاه زیبایی شناختی و هنری مدیران مدرسه‌ها مطرح می‌شوند که می‌توانند زمینه‌های اجرایی شدن ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری فراگیرندگان و کارکنان را از طریق تأکیدی که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش شده‌اند، فراهم آورند. پنج شماره قبلی بیشتر به مبانی و اصول تربیت زیبایی شناختی در مدرسه اختصاص داشت. از این شماره به تربیت عملی زیبایی شناختی دانش‌آموزان توسط مدیر و مجموعه تربیتی آموزشی توسط هنرها خواهیم پرداخت و نکاتی را در حوزه کتاب و کتاب‌خوانی و هنر نمایش مطرح می‌کنیم.

تربیت هنری از طریق کتاب و کتابخوانی

۱۳۵ یکی دیگر از زمینه‌های کاری مدیران هنرمند و زیبایی‌شناسی برای توسعه تربیت هنری و حس زیبایی‌شناختی دانش‌آموزان (و همکاران و اولیا)، توجه شایسته به موضوع کتاب و کتابخوانی در مدرسه است. عده‌ای کتابخانه را قلب تپنده هر واحد آموزشی نامیده‌اند. مدرسه‌هایی را در ایران و جهان سراغ داریم که معماری و جایابی مکان کتابخانه را طوری سامان داده‌اند که حتماً هر دانش‌آموز روزی دو سه بار از کتابخانه گذر کند. یکی از مدرسه‌های پیشرو در تهران، محل استراحت و دفتر معلمان‌ش با کتابخانه یکی است و به‌خاطر مفروش بودن کتابخانه، دانش‌آموزانش حتی می‌توانند برای لحظاتی در کتابخانه روی زمین بنشینند و استراحت کنند.

۱۳۶ مدیران هنرمند در برنامه هر روزه مدرسه خود، بخش قابل توجهی را به ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی اختصاص می‌دهند. این کار می‌تواند طیف گسترده‌ای از معرفی کتاب‌های جدید و خواندنی در برنامه‌های آغازین، نصب تصویر روی جلد و متن معرفی کتاب‌های مناسب در تابلوهای اعلانات، خرید کتاب‌های جدید و به‌روزروی گنجینه کتابخانه مدرسه، تا ترتیب دیدار با نویسندگان و شاعرانی را شامل شود که دانش‌آموزان آن‌ها و آثارشان را می‌شناسند.

۱۳۷ مدیران زیبایی‌شناسی کاری می‌کنند که کتاب‌های معرفی شده در مراسم آغازین، تابلوهای اعلانات و نیز کتاب‌های معرفی شده توسط معلمان، در بوفه یا فروشگاه و نمایشگاهی که برای فروش کتاب در مدرسه تشکیل می‌شود، به دانش‌آموزان عرضه شود.

۱۳۸ مدیرانی که می‌دانند یکی از راه‌های گسترش حس زیبایشناختی دانش‌آموزان، معلمان و اولیا، در دسترس بودن کتاب‌های خوب است، علاوه بر آنکه به کتابخانه ویژه دانش‌آموزان اهمیت می‌دهند، ایجاد کتابخانه یا قفسه ویژه کتاب‌های مناسب معلمان در دفتر آن‌ها را نیز فراموش نمی‌کنند. البته اولیا هم جایگاه جداگانه‌ای دارند و لازم است شرایطی پدید آید که در جلسات انجمن اولیا و مربیان و نیز دیدار با اولیا، مجموعه‌ای از کتاب‌های خواندنی مناسب پدران و مادران در معرض دید، امانت‌دهی و حتی فروش به آنان قرار گیرد.

۱۳۹ درست است که معلمان به کتاب‌های تربیتی، روان‌شناسی و روش‌های یاددهی یادگیری نیاز بیشتری دارند، ولی آن‌ها هم قبل از معلم بودن، انسان‌هایی هستند با نیازهای فراوان دیگر که آن‌ها را در کتاب‌های دیگر می‌یابند. بودن تعدادی کتاب در زمینه ادبیات، شعر، داستان و رمان، ایران‌شناسی، انواع هنرها و حتی آشپزی و کارهای مفرح و سرگرم‌کننده و ترغیب معلمان به خواندن آن‌ها، بی‌شک در تبدیل آنان به انسان‌هایی زیبایی‌شناس مؤثر خواهد بود. این شرایط در مورد دانش‌آموزان و اولیا نیز صادق است.

۱۳۵ یک از کارهایی که مدیران هنرمند مروج حس زیبایی‌شناختی انجام می‌دهند، این است که در مناسبت‌ها و اوقاتی که پدید می‌آید، کتاب‌های نخوانده یا نوشناخته خود را به معلمان معرفی کنند. یکی از معلمان خوش‌فکر که بعدها مدیر مدرسه شد، همیشه با خود کتاب جدید به کلاس‌هایش می‌برد و از سر تصادف! همیشه روی میزش جا می‌گذاشت. او این کار را به‌عمد انجام می‌داد که بچه‌ها از سر کنجکاو کتاب‌ها را ببینند و احیاناً علاقه‌مند شوند و بخوانند. او بعدها هنگام مدیریت مدرسه هم این کار را انجام می‌داد و هر چند وقت یک‌بار، کتاب‌ها و مجلاتی را که مناسب معلمان بود، روی میزش رها می‌کرد تا معلمان ببینند، ورقی بزنند و احیاناً علاقه‌مند شوند.

۱۳۱ مدیران هنرمند در مدرسه خود برای معلمان، دانش‌آموزان و اولیا مسابقه کتابخوانی می‌گذارند، ولی از انتخاب یک کتاب به‌عنوان منبع مسابقه برای همه و برگزاری آزمون با سؤالاتی که پاسخ‌های مشخصی دارند، خودداری می‌کنند. این مدیران معتقدند، وقتی شما برای همه یک کتاب تعیین می‌کنید، نخست به تفاوت‌های فردی افراد بی‌توجهی می‌کنید، دوم آنکه به این طریق فقط مجوز ورود یک کتاب را به مدرسه می‌دهید که می‌تواند با تبدیل شدن به چندین عنوان کتاب، عاملی برای ورود اندیشه‌های گوناگون به مدرسه باشد. این مدیران، به‌جای سؤالات چهارگزینه‌ای یا پرسش‌هایی که پاسخ‌های کلیشه‌ای دارند، تجربه‌نویسی، نقد، تحلیل و بازآفرینی خوانندگان در مورد کتاب‌های خوانده‌شده را مدنظر قرار می‌دهند.

۱۳۲ مدیران زیبایی‌شناسی با استدلال‌هایی که در نکته پیشین ذکر شد، از انتخاب یک کتاب مشخص برای هدیه‌دادن به همه دانش‌آموزان، معلمان و اولیا خودداری می‌کنند و سعی‌شان بر این است که با اهدای کتاب‌هایی در موضوعات و محورهای گوناگون، به تمامی نیازهای ذی‌نفعان توجه کنند. بدیهی است، این کار ریزبینی‌هایی دارد که به‌طور قطع مدیران هنرمند به آن‌ها توجه دارند. برای مثال، دادن یک فرهنگنامه رنگی با جلد سخت و قیمت بالا به یک دانش‌آموز و در مقابل، دادن کتابی با صفحات کم و سیاه‌وسفید و قیمتی نازل به فردی دیگر مسئله‌ساز خواهد شد.

۱۳۳ مدیران هنرمند به اقتضاها هم نظر می‌کنند و در برخی موارد، تذکرات دو نکته قبلی را کنار می‌گذارند. برای مثال، اگر قرار باشد همه همکاران در زمینه یک سامانه یا روش جدید اداری با اطلاعات جدیدی روبه‌رو شوند (برای مثال آشنایی با ارزشیابی توصیفی)، یا قرار باشد دانش‌آموزان در یکی از فعالیت‌های فوق‌برنامه، اصول مشخصی از مهارت‌های زندگی را تمرین کنند، در ندادن کتاب یکسان به همه پافشاری نمی‌کنند، ولی سعی می‌کنند در قفسه کتاب معلمان یا جای مشخصی از کتابخانه دانش‌آموزان، آثار مرتبط دیگری را هم در زمینه یادشده در اختیار افراد قرار دهند.

۱۳۴ مدیران زیبایی‌شناسی و جین کتابخانه‌های دانش‌آموزی،

۱۴۰ از مدیر هنرشناس زیباییین، انتظار می‌رود لااقل ده نویسنده، ده شاعر، ده مترجم و ده تصویرگر و گرافیست برجسته حوزه ادبیات کودک و نوجوان را بشناسند. همچنین، لازم است با تعداد قابل توجهی از نویسندگان و مترجمان شناخته‌شده آثار تربیتی و مدیریتی آشنا باشند. حداقل فایده چنین کاری آن است که سراغ کتاب‌هایی نمی‌روند که اثربخشی کمتری دارند.

۱۴۱ مدیران هنرمند زیباییین وقتی قصد تهیه کتاب برای خود یا مدرسه تحت مدیریتشان را دارند و به‌طور تصادفی از مقابل نمایشگاه، فروشگاه یا مکانی گذر می‌کنند که خبر فروش کتاب، مثلاً با ۵۰ درصد تخفیف در آنجا نصب شده است، بی‌هیچ اعتنایی رد می‌شوند. اگر قدری با شرایط تولید کتاب آشنا باشید، متوجه خواهید شد یک جای کار می‌لنگد: یا کتاب کم‌ارزش است، یا رونویسی از روی کتاب‌های دیگران است، یا حق‌التألیف و حق‌الزحمه پرداخت نشده است، یا قیمت کتاب چندین برابر نوشته شده تا بعد از ۵۰ درصد تخفیف، باز هم سودی داشته باشد و...

۱۴۲ مدیران هنرمند زیبایی‌پرور در کتابخانه دانش‌آموزی مدرسه، به وجود حتمی چند دسته از کتاب‌ها توجه بیشتری می‌کنند: فرهنگ‌نامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها، کتاب‌های شعر، ادبیات و داستان (کلاسیک و معاصر)، تاریخ، طنز و نیز کتاب‌هایی در حوزه علاقه‌های اختصاصی بچه‌ها مانند ماشین، موتور، ربات، علوم فضایی و نیز کتاب‌هایی که در پژوهش‌های دانش‌آموزی به کار بچه‌ها می‌آیند.

۱۴۳ مدیران هنرمند مشارکت‌جو برای تجهیز کتابخانه‌های معلمی، دانش‌آموزی و اولیای مدرسه، ابتدای سال تحصیلی از معلمان، دانش‌آموزان و اولیا درخواست می‌کنند هر کدام به ترتیب ۱۰، ۱ و ۱ عنوان کتاب را که لازم است در مدرسه وجود داشته باشد، به مدرسه معرفی کنند تا نسبت به تهیه آن‌ها اقدام شود.

۱۴۴ مدیران مشارکت‌جویی که دنبال تقویت حس زیبایی‌شناسی دانش‌آموزان خود هستند، در کنار شناسایی خیرانی که در حوزه‌های گوناگون به مدرسه‌ها یاری می‌رسانند، خیران فرهنگی را هم که با تجهیز کتابخانه‌های مدرسه‌ها (از لحاظ کتاب و تجهیزات) قصد مشارکت دارند، شناسایی می‌کنند. البته می‌توان با شناسایی نویسندگان، مترجمان، شاعران و ناشران خیرخواه، از آن‌ها هم در این کار بهره برد.

۱۴۵ مدیران زیباییین چون نگاه زیبایی‌شناسانه به کتاب و کتاب‌خوانی و کتابخانه‌های مدرسه دارند، علاوه بر برگزاری مراسم بازگشایی مدرسه‌ها، حداکثر تا قبل از فرارسیدن دهه دوم مهر، یک مراسم بازگشایی اختصاصی هم برای کتابخانه‌های مدرسه برگزار می‌کنند و چگونگی استفاده دانش‌آموزان، معلمان و اولیا از کتابخانه‌ها و برنامه‌های ویژه‌ای را که قرار است طی همان سال تحصیلی از طریق کتابخانه‌ها برگزار شود، اطلاع‌رسانی می‌کنند.

۱۴۶ مدیران هنرمند برای جشن بازگشایی کتابخانه‌ها از دانش‌آموزان، معلمان و اولیا درخواست می‌کنند هر کدام حداقل یک جلد کتاب مناسب را که تقریباً نو و متناسب

معلمی و خانواده‌های مدرسه خود را فراموش نمی‌کنند. بعضی از کتاب‌ها، بعد از مدتی، موضوعیت خود را از دست می‌دهند (یا آمدن بحث جدیدی، محتوای کتاب را کهنه می‌کند). تعدادی از کتاب‌ها کثیف یا پاره می‌شوند و محتوای برخی از کتاب‌ها در عمل آسیب‌زا تشخیص داده می‌شوند. در چنین مواقعی، کتابخانه را باید همچون باغچه گل یا مزرعه وچین کرد تا کتاب‌های دیگر امکان خودنمایی داشته باشند.

۱۳۵ مدیران هنرمند در عمل می‌بینند که برخی از کتاب‌ها خیلی مورد اقبال بچه‌هاست. این کتاب‌ها یا به خاطر محتوای جذابشان یا به خاطر ارجاعاتی که معلمان برای پژوهش‌های دانش‌آموزی به بچه‌ها سفارش می‌دهند، زیاد خوانده می‌شوند و زودتر در معرض مستعمل شدن هستند. مدیران هنرمند اولاً باید از این کتاب‌ها چندین نسخه تهیه کنند و ثانیاً در وچین کتابخانه‌ها، خیلی حواسشان به این قبیل کتاب‌ها باشد.

۱۳۶ مدیران هنرمند فضایی پدید می‌آورند که در کلاس‌های مدرسه‌های ابتدایی، کتابخانه کلاسی ویژه دانش‌آموزان تشکیل شود. همچنین، در دوره متوسطه، اگر کلاس‌بندی بر اساس درس‌ها سامان یافته است، در کلاس اختصاصی هر درس و اگر بر اساس شماره کلاس‌ها شکل گرفته است، در گوشه‌ای از کتابخانه مدرسه، کتابخانه یا قفسه کتاب‌های تخصصی هر یک از درس‌ها را سامان می‌دهند.

۱۳۷ مدیران زیباییین تفاوت کتاب و شبه‌کتاب را می‌شناسند و اجازه نمی‌دهند شبه‌کتاب‌ها در مدرسه تحت مدیریت آن‌ها غالب شوند. شبه‌کتاب به کتاب‌هایی اطلاق می‌شود که نویسنده یا شاعر و مترجم ندارد یا شناخته‌شده نیست، ناشر معتبری ندارد، کیفیت گرافیکی نازلی دارد و عموماً بر اساس کارتون‌های تلویزیونی و شخصیت‌های موردعلاقه کودکان پدید می‌آید و از همه مهم‌تر به جای کتاب‌فروشی‌ها، در دهه‌های روزنامه‌فروشی، مغازه‌ها و جاهایی فروخته می‌شود که ربطی به کتاب و کتاب‌خوانی ندارد. این نوع کتاب‌ها ممکن است برای آغاز کتاب‌خوانی و علاقه‌مندی کودکان مفید باشند، ولی در ادامه برای حس زیبایی‌شناسانه دانش‌آموزان بسیار مضرند و به هیچ عنوان آن‌ها را در مسیر کتاب‌خوانی یاری نمی‌دهند.

۱۳۸ مدیران هنرمند جشنواره‌هایی را که در حوزه کتاب و مجلات کودک و نوجوان برگزار می‌شوند، پیگیری و کتاب‌هایی را که در این جشنواره‌ها برگزیده یا معرفی می‌شوند، برای کتابخانه‌های مدرسه خود تهیه می‌کنند. جشنواره‌های کتاب‌های آموزشی رشد، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، لاک‌پشت پرنده، سلام بچه‌ها و نیز برگزیدگان شورای کتاب کودک از این دست هستند.

۱۳۹ مدیران هنرمند مدرسه‌ها غالباً ناشران موفق حوزه ادبیات کودک و نوجوان و نیز حوزه آثار تربیتی، روان‌شناسی و مدیریت را به‌طور کامل می‌شناسند و می‌دانند آثار این ناشران کارشناسی شده و بر اساس نیازهای دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه‌ها تهیه شده‌اند و با اطمینان می‌توانند آن‌ها را در اختیار بچه‌ها و کارکنان بگذارند یا در کتابخانه‌های دانش‌آموزی و معلمی قرار دهند.

با هر یک از کتابخانه‌هاست، امضا و به مدرسه اهدا کنند. بدیهی است، این کتاب‌ها تنها پس از بررسی و متناسب بودن در قفسه‌ها جا خواهند گرفت.

۱۴۷ مدیران هنرمند در طراحی وبگاه و کانال یا ایجاد فضای مجازی اختصاصی برای مدرسه، ترتیبی اتخاذ می‌کنند که بخشی به کتاب و کتاب‌خوانی اختصاص یابد. از طریق این بخش، خیلی کارها را می‌توان انجام داد.

۱۴۸ مدیران زیبایی‌بین می‌دانند که یکی از ابزارهای تربیت حس زیبایی‌شناختی بچه‌ها، پرورش حس خلاقیت و نقد و تحلیل در دانش‌آموزان است و بی‌شک نقد و بررسی کتاب‌هایی که مدرسه اعلام می‌کند یا خود بچه‌ها می‌خوانند و دوست دارند در مورد آن‌ها صحبت شود، از جمله این روش‌هاست.

۱۴۹ در اغلب مدرسه‌هایی که مدیران معتقد به پرورش حس زیبایی‌شناختی آن‌ها را اداره می‌کنند، یکی از کارهای رایج تألیف و آماده‌سازی کتاب‌هایی به شکل و شمایل یک کتاب اصلی، ولی در صفحات اندک توسط دانش‌آموزان است. در واقع، در این کار که نوعی پژوهش دانش‌آموزی است، بچه‌ها کتاب‌هایی را با دست‌خط خود، با جلد و تصویر روی آن، محتوایی در چند صفحه، دارای تصویرسازی و رسامی و فهرست منابع تدوین می‌کنند و به معلم‌ان خود تحویل می‌دهند. وجود قفسه‌ای در کتابخانه مدرسه برای نگهداری از این قبیل آفرینندگی‌های کوچک دانش‌آموزی از هر نظر مفید است.

۱۵۰ مدیران هنرمند زیبایی‌بین می‌دانند که آن‌ها الگویی بی‌بدیل برای دانش‌آموزان، معلم‌ان و اولیا هستند. لذا سعی می‌کنند علاوه بر خواندن دائمی مجلات تخصصی و عمومی حوزه کاری خود و کتاب‌هایی در حوزه عمومی از جمله شعر و ادبیات، الزاماً در سال ۱۲ کتاب در حدود ۱۰۰ صفحه‌ای را بخوانند؛ حداقل سه کتاب در حوزه مدیریت و رهبری آموزشی، دو کتاب در حوزه تربیت، دو کتاب در حوزه روش‌های نوین یاددهی‌یادگیری، دو کتاب در زمینه فناوری‌های نوین اطلاعاتی و سه کتاب در زمینه تاریخ، فرهنگ، فلسفه و تمدن ایران و اسلام.

نمایش و هنرهای نمایشی

۱۵۱ مدیران هنرمند از ارتباط نمایش و کتاب‌خوانی آگاه‌اند. آن‌ها می‌دانند هر نمایش‌نامه‌ای قبل از هر چیز یک متن نوشتاری خوانداری است. لذا وقتی در مدرسه خود بر ترویج نمایش برای توسعه تربیت زیبایی‌شناختی دانش‌آموزان تأکید می‌کنند، به دنبال توسعه توانان فرهنگ کتاب‌خوانی و پرورش حس علاقه‌مندی بچه‌ها به هنر نمایش هستند.

۱۵۲ مدیران هنرمندی که در مدرسه‌های ابتدایی کار می‌کنند، در وهله نخست از «نمایش عروسکی» بهره می‌برند. کودکان دوره ابتدایی، هم از دیدن نمایش عروسکی لذت می‌برند و هم دوست دارند خود اجراکننده یک نمایش عروسکی باشند. اکنون در برخی از مدرسه‌های کشور در کنار دیگر فضاهای پیرامونی، حتماً فضایی به نام اتاق نمایش عروسکی هم وجود دارد که دانش‌آموزان با ذوق و

شوق در آنجا حضور پیدا می‌کنند. اجرای نمایش‌نامه‌هایی که شخصیت‌های داستان‌های آن از میان حیوانات انتخاب می‌شوند، در میان کودکان دوره‌های پیش‌دستانی و ابتدایی مشتاقان زیادی دارد.

۱۵۳ مدیران هنرمند ترتیبی اتخاذ می‌کنند که حتماً در مدرسه آن‌ها بساط «نمایش خلاق» هم برپا شود. نمایش خلاق ترکیبی از متون از پیش تعیین‌شده و بدیهه‌گویی توسط اجراکنندگان نمایش است که علاوه بر تربیت حس هنری و زیبانشناختی کودکان، در پرورش خلاقیت آنان از جنبه‌های گوناگون، از جمله خلاقیت کلامی و مبتنی بر تفکر، مؤثر است.

۱۵۴ مدیران هنرمند با ارتباط دادن ادبیات و نمایش، به اجرای نوع خاصی از نمایش به نام «نقالی» در مدرسه خود دامن می‌زنند. شاهنامه‌خوانی یا نقالی متون این اثر حماسی و خوانش دیگر آثار ادبیات ایران، از جمله روش‌هایی است که در سال‌های گذشته در مدرسه‌های کشور توسعه قابل توجهی پیدا کرده است. همچنین، مدیران مناطقی که فرهنگ و زبان‌های دیگری غیر از زبان رسمی دارند، نسبت به نقالی آثار بومی محلی و ادبیات عامیانه و سنتی خود تأکید می‌ورزند.

۱۵۵ مدیران هنرمند با یکی دیگر از انواع نمایش به نام «نمایش صحنه‌ای» آشنا هستند و به فراخور امکانات مدرسه و توانمندی دانش‌آموزان، به اجرای نمایش‌های صحنه‌ای در مدرسه اقدام می‌کنند. برای آنکه یک نمایش روی صحنه برود، باید مدت‌ها روی متن نمایشنامه کار شود و این خود، روشی است غیرمستقیم برای توسعه خواندن و علاقه‌مند کردن بچه‌ها به کتاب‌خوانی. نمایش صحنه‌ای را می‌توان در همه دوره‌های تحصیلی اجرا کرد، با این تفاوت که می‌توان بر اساس دوره تحصیلی، از متون کم‌حجم (مانند داستان‌ها یا نمایشنامه‌های کوتاه و لطیفه‌ها و موقعیت‌های طنز کوتاه) تا متون حجیم (مانند نمایش‌نامه‌های دانش‌آموزی موجود در بازار نشر و نیز نمایش‌نامه‌های کلاسیک و جدید) استفاده کرد. برای اجرای نمایش صحنه‌ای موفق، وجود مربی کارکشته از نان شب هم واجب‌تر است.

۱۵۶ مدیران هنرمند وقتی نمی‌توانند نمایش‌های صحنه‌ای را در مدرسه خود اجرا کنند، به «نمایش‌نامه‌خوانی» روی می‌آورند. نمایش‌نامه‌خوانی در واقع همان مرحله تمرین اجرای نمایش صحنه‌ای است؛ بدون گریم و دکور، بدون لباس و خیلی چیزهای دیگر. ولی حسن اجرای نمایش‌نامه‌خوانی، علاوه بر پرورش حس زیبایی‌شناختی در دانش‌آموزان، در توسعه سواد خواندن، درست‌خوانی و شناخت دقیق و انتقادی متون نیز مؤثر است.

۱۵۷ مدیران هنرمند وقتی راهبردهای یاددهی‌یادگیری را به‌طور دقیق و آکادمی می‌کنند، به دو روش تدریس شناخته‌شده «یافتی نقش» و «نمایشی» برمی‌خورند که دقیقاً برگرفته از هنر نمایش است. تأکید بر کاربست این روش‌ها توسط معلم‌ان در تدریس مواد درسی که بر عهده دارند، علاوه بر جذاب کردن فرایند یاددهی‌یادگیری، به‌طور غیرمستقیم حس زیبایی‌شناختی بچه‌ها را هم پرورش خواهد داد. ■

منابع

۱. مجدفر، مرتضی و همکاران (۱۳۹۸). راهنمای ورود به اول دبستان ۲۲۲ نکته برای آشنایی با ویژگی‌های آموزش در پایه اول ابتدایی. امرو، چاپ دهم، تهران.
۲. مجدفر، مرتضی؛ طاهری، مینو (۱۳۹۶). مجموعه کتاب‌های لذت خواندن، جلد‌های اول تا پنجم، مرات، تهران.
۳. مجدفر، مرتضی و همکاران (۱۳۹۸). فهم پازل (مطالعه بین‌المللی سواد خواندن). مرکز مدرسه‌ها یادگیرنده مرات، تهران.
۴. مجدفر، مرتضی (۱۴۰۱). افسانه‌ها در کلاس درس (مجموعه‌ای سه‌بخشی برای توسعه سواد خواندن در میان نوآموزان دوره ابتدایی). پیشگامان پژوهش مدار، چاپ سوم، تهران.
5. Barron, Ann E. and Gary W. Orwig. New Technologies for Education: A Beginner's Guide. Englewood, CA: Libraries Unlimited, 2017.
6. Carroll, Jim and Rick Broadhead, with Don Cassel. The Canadian Internet Directory and Research Guide. Toronto, ON: Stoddart, 2020.
7. Connections. Toronto, ON: Ontario Secondary School Teachers' Federation, 1996.
8. Czerneda, Julie, ed. By Design: Technology Exploration and Integration. Toronto, ON: Trifolium, 2016.